

CU ALEXANDRU MORARU, PRIN CATACOMBELE ISTORIEI

Spuneam cândva că nu sunt multe cărțile pe care, odată luate în mână, să nu le poți lăsa până nu întorci ultima lor filă. Iată că acest lucru s-a întâmplat și cu ampla lucrare a diligentului și curajosului istoric Alexandru Moraru.

Avem în față, așadar, o carte deosebită, care adună între coșurile ei atât articole pe teme de istorie (mai mult sau mai puțin recentă) a mult încercatei provincii românești dintre Prut și Nistru, cât și materiale ținând de o monografie a satului natal, Jevreni, dar și a orașelului Criuleni, evocări ale unor personalități și a unor adevărați eroi ai luptei pentru Unire / Reunire / Reîntregire, precum și câteva texte reflectând opinii ale autorului referitoare la viața social-politică de după 1990 în Republica Moldova, articole publicate în presa din stânga ori din dreapta Prutului.

O bogată iconografie color intitulată „Album personal” se adaugă textului propriu-zis al cărții, segment din care cititorul află nu numai traseul biografic al autorului, ci și pe cel bibliografic și apreciativ (vezi numeroasele titluri și diplome de care s-a învrednicit de-a lungul anilor).

Rod al unei ample și profunde documentări, articolele despre calvarul populației românești din Basarabia, pricinuit de deportă-

rile anilor '40-'50 ori de foamea planificată de după cel de-al Doilea Război Mondial, sunt zguduitoare dovezi acuzatoare la adresa celor care le-au organizat. Sunt evenimente/situații aflate la limita extremă a umanului, coborâte până la nivelul vieții tribale ancestrale (a se vedea pasajele despre *canibalism*, da, *canibalism* în secolul XX în satele basarabene înfometate) și care pe cititorul neavizat ori prea puțin familiarizat cu istoria Basarabiei l-ar putea face să nu le acorde credit. Numai că ele sunt probate de

către autor cu date relevante extrase din arhivele cercetate cu o acribie de invidiat.

Respectarea adevărului istoric este, putem spune, fără teama de a greși, preocuparea fundamentală a autorului acestei impresi-onante cărți. „Pentru mine restabilirea adevărului istoric este ceva sfânt. Provin dintr-o familie de intelectuali deportați de autoritățile sovietice de ocupație. Bunelul meu, Ion Alexandru Moraru, a fost împușcat, tatăl meu, Valeriu, împreună cu încă trei frați ai săi au fost exilați în Siberia pentru nouă ani”, mărturisește autorul.

Lectorul va găsi în paginile cărții un extrem de bogat bagaj informațional referitor la cele menționate mai sus, informații menite a susține afirmațiile vizavi de situațiile/evenimentele aflate sub lupa cercetătorului angrenat într-o adevărată bătălie pentru adevăr, pentru aducerea în prim-plan a unor orori pentru care omenirea ar trebui să facă tot ce depinde de ea ca să nu se repete, nu numai în arealul românesc, dar nicăieri pe Planetă.

Autorul citează istorici și cercetători, selectează fragmente din lucrări ale acestora, vine cu opinii personale bazate tocmai pe concluziile ce se desprind din prezentarea faptelor, într-un cuvânt, joacă pentru cititor rolul unui excelent ghid într-un adevărat labirint al noianului de documente ce-și așteaptă de mulți, prea mulți ani rândul la cercetare.

Desființarea elitelor basarabene prin deportarea intelectuali-tății, genocidul practicat prin foametea planificată realizată prin confiscarea rezervelor de cereale până la ultimul bob, cinismul care emană din așa-zisul „ajutor frățesc” materializat prin returnarea unei infime părți din ceea ce li s-a luat cu forța țăranilor, străduința noilor autorități de a schimba componența etnică a populației din Basarabia prin aducerea unui număr impresionant de alogeni bine instalați din punct de vedere al asigurării unui loc de muncă și al spațiului locativ, piedicile puse limbii române prin embargoul asupra tipăriturilor provenite din Țară (cărți în limba română se puteau procura, în epoca sovietică, din celelalte republici unionale, dar nu și din RSSM) sunt toate fapte menite a transforma radical provincia atât după 1812, cât și după 1940 și, respectiv, 1944.

Este evidențiat și acordul mai mult sau mai puțin tacit al celeilalte mari puteri a Europei, Germania, în ceea ce privește anexarea Basarabiei în 1940 (a se vedea cunoscutul, mult mediatizat și nu pe deplin condamnatul pact Ribbentrop-Molotov, ale cărui consecințe nu au fost încă înlăturate pe deplin nici până astăzi).

Între portretele luminoase ale cărții, la loc de cinste se află cel al istoricului-patriot Gheorghe Buzatu, una din marile figuri ale istoriografiei românești, dispărut mult prea devreme din peisajul arhivelor, ca o consecință a curajului său extraordinar de a spune lucrurilor pe nume, de a scoate în evidență multiplele aspecte ale tragediei românilor basarabeni.

„A fost un Om Deosebit, o Mare Enciclopedie a istoriei României (și nu numai), o personalitate de calibru european și mondial, un savant de o rară modestie și cu un spirit al umorului bine conturat, care devenise pentru mulți istorici, cercetători un model al profesionalismului, un model al Omului de știință contemporan, un Om interesant și atât de harnic, că dacă numai vom cita lista cărților scrise de dumnealui, involuntar ne vom întreba cât a dormit acest savant în viața sa”, spune Al. Moraru.

Colaborarea dintre autorul cărții de față și istoricul Gh. Buzatu, „acest Stejar al Mândriei Naționale” (cum îl numește el), este evocată pe câteva pagini, subliniindu-se nu numai imensa putere de muncă a savantului, forța afirmațiilor sale, bogata documentare, dar și sfârșitul său tragic, deoarece „prea enigmatică a fost moartea marelui istoric și a lăsat multe semne de întrebare”.

Articolul „Misiuni diplomatice la Petru I”, publicat în trei numere ale ziarului *Opinia* din Criuleni în decembrie 1990, este de o densitate informațională aparte, cititorului dezvăluindu-i-se, cu un real talent publicistic, lucruri extrem de interesante ce țin de istoria Țării Românești și a Moldovei secolelor XVII-XVIII, și în primul rând de urzirea unei alianțe antiotomane cu ajutorul țarului Petru I, alianță realizată cu implicarea marelui cărturar Nicolae Milescu Spătarul și în urma căreia Constantin Brâncoveanu își pierde viața împreună cu cei patru fii ai săi, iar Dimitrie Cantemir este nevoit să ia calea exilului și să rămână departe de țară până la sfârșitul zilelor.

Voievodului erou Ion Vodă (numit de boieri „cel cumplit”, așa cum, de altfel, îl cunoaștem din manualele de istorie) îi este consacrat articolul „Cahul: ultima luptă a Domnitorului”, apărut în ziarul *Baștina* (devenit mai apoi *Opinia*, menționat deja) din același an 1990.

După ce recomandă celor care doresc să cunoască istoria neamului să lectureze lucrarea lui Mihai Eminescu *Basarabia* și pe cea a lui Karl Marx intitulată *Însemnări despre români*, Al. Moraru, apelând și la cronicarii Grigore Ureche și Nicolae Costin, face o amplă prezentare a bătăliei de la Cahul, dând dovadă de o

documentare de excepție și de o reală forță de evocare a faptelor de arme ale unuia dintre cei mai iscusiți domnitori români în arta militară combinată cu cea a diplomației și care numai prin trădare (venită din partea hatmanului Eremia, comandantul cavaleriei moldovene) a putut fi înfrânt. Scena dinaintea predării este impresionantă: „Primind astfel de «garanție» (din partea turcilor, n.n.), voievodul își luă rămas bun de la oștenii săi, mulțumindu-le din inimă pentru vitejia și sacrificiul lor. În ochii celor mai mulți se vedeau lacrimi; cazacii se plecau, sărutând mâna domnitorului”.

Rolul controversatului personaj Manuc Bei în istoria Principatelor, mareșalul Antonescu și problema evreiască, cedările teritoriale din actualitatea Republicii Moldova (vezi satul Palanca), dizidența poetului Petru Cărare, reflectarea adevărului istoric în cinematografia basarabeană, războiul împotriva credinței strămoșești în anii ocupației sovietice (cu referiri la toate cultele religioase, nu numai la ortodoxism), francmasoneria și rolul ei de-a lungul timpului în istoria românilor, abuzurile din viața culturală și nu numai în contemporaneitate, lipsa de preocupare din partea instituțiilor abilitate pentru păstrarea documentelor de arhivă, înstrăinarea acestora prin copii foto făcute după 1990, minciuna ridicată la rang de adevăr în mai toate domeniile, și în primul rând în viața politică, sunt tot atâtea teme ale publicisticii lui Al. Moraru.

„Un creștin în infernul atomic” și „Răstignit pentru Basarabia” sunt două evocări tulburătoare a două dintre miile de experiențe tragice ce le-au fost hărăzite românilor basarabeni (Mihai Botezatu din Mașcăuți, „voluntar” la Cernobîl, în primul articol, și Alexandru Moraru, unchiul autorului, unul dintre deportații în Siberia împreună cu întreaga familie, în cel de-al doilea).

Nu mai puțin relevante ni se par calitățile de monograf ale autorului, dezvăluite de o întreagă serie de articole publicate în anii '90, între care ținem să amintim măcar câteva: *Criulenii și împrejurările* (împrejurimile, desigur, n.n.) *lui, Blazonul orașelului Criuleni, Mozaic istoric* (o înșiruire de personalități culturale, prezentate succint), *Satul Jevreni în vâltoarea evenimentelor istorice* (localitatea natală a autorului, atestată documentar încă de la mijlocul celui de-al XV-lea veac).

Departate de a fi epuizat aprecierile ce se pot face la o asemenea voluminoasă și densă lucrare, izvorâtă dintr-o amplă documentare și o vie, arzătoare dragoste față de neam, limbă, tradiție, credință și Țară, nu putem încheia fără a remarca importanța ei ca mărtu-

rie a zbaterii permanente a autorului, istoricul Alexandru Moraru, pentru cunoașterea de către contemporani și urmași a unor tragice realități care au transformat, de-a lungul timpului, viața românilor basarabeni într-o neîndurătoare povară, într-un calvar ori de câte ori teritoriul dintre Prut și Nistru a încăput pe mâini străine.

*Vasile FLUTUREL,
scriitor, publicist (Iași, România)*

* MORARU, Alexandru. *În labirintul documentelor secrete*. Chișinău: Tipocart Print, 2017. 356 p. ISBN 978-9975-133-65-4.